lasiga. Eriti palju vahetatakse kortereid linnakehises ja -äärises: paljud linlased elavad ühes korteris võrdlemisi lühikest aega. Samalaadilisi ühe- või kahetoakortereid leiab ta igal pool keskkoridoriga elamuist. See juba ei süvenda kiindumist kodukoldesse ja mõjub eriti noortesse vastupidi otse hajutavalt. Ja linnalapsel, majanduslikult kitsalt elava töölise lapsel, pole sageli mingit koonduspunkti lapsepõlvest. Tumedalt mäletab ta vaid üht ja teist ilmetut, päikesest kahvatuks vaadatud ja tõrvast tilkuva räästaga tõmbikut või värvitut lambikuloguskit, kus oli vähe valgust ja õhku tuhmide akende taga, mille klaasi vastu oma koltunud nägu laiaks surudes ta nägi muda ja kruusa sekka plekk- ja savinõude jäänuseid ja pühkmeid uulil, viltuvajunud ja lõhkise kõhuga halvalõhnalist pühkmekasti hoovinurgas, kus saalivad suured porikärbsed, j. m. s. See on pilt, mis esineb Turu ja Oa uuli perifeerseis osis, Jõeveeriku läheduses ja nii mitmes muus kohas linna äärisel, kus ehitussoliidsuse keskpageval vähenemisel viimati värvimatud hütitaolised jässikud levivad (vt. 23. joon. ja võrdle 22. joonisega). Arusaadav on, miks tulunduslikult halvasti kihitatute linnaservil hajumine kõrvuti kadala ümbruse ja ähmasesse korterisse tihedasti kiilumisega tuletab linna välisosade rahvastiku politilise käremeelsuse ja usulise kibeduse, utoopiliste tulundusõpetuste pooldamise ning patriotismi vähenemise. Sageli paneb tulunduslik kitsikus elanikkude silmi pöörama maa poole, ja tegelikult elabki linna piirdel kahepaikseid, kes oma ülespidamist juhulise tööga linnast kui maalt hangivad (vt. tabel VII). Siiski on linnaäärise erak- ja kahas-väikeelamud mitmeti mugavamad kui suuremad üürikud. Sellal kui erakelamus avaneb kohe majaukse taga suletud kodune maailm, leiame laumikuis ja tõrikuis poolavatud ruume — kodasid, keldri- ja pööningukäike. Sellal kui üheperekonna-maja — või ka hästi eraldatud kahas- ja mestimaja-korter — annab kodususe- ning kestvusetunde ja soodustab pinnapaiksust, mõjuvad suuremad üürikud vastupidiselt. Siin tekivad kõik need mitmesugused omavahelised tülid, mis on seotud koja j. t. ühiste ruumide kasutamisega. Siin kõmab ülalt ja alt, kuuldub kõrvalkorterist perekonnatüli, pildi seinatagumine jne.

Linna-ääriti on säilinud mitmeti ka tubli annus väikelinnalisust, — sedasama võib kohati linnasiirdes tähele panna, — linnaserva elanik tunneb tervet uulkonda ja sarastikku, teretab hommikuti igaühte, läheb „linna" ja ajab õhtuti üle-uuli-naabriga juttu. Ka ajalehte loetakse vähem, selle eest levivad igasugused kuuldused ruttu ja suurendatult. Linnasiire on pigemini väikekodanlikuim osa linnast. Siin on säilinud rohkem kui mujal aegunud vorme, möödunud sajandi õhkkonda, tsunftivaimu, kadaklust ja inertset ning väiklast konservatismi, mis kokku esineb siselähestikkude muuseumliku „tasaeluna": keisripildena ja saksakeelsete tähendamissõnadena seinul, koltunud katteina toolel ja laudadel, piimklaasist ja fajansist emailitud iluasjuga riiuleil või vanamoeliselt kõrgeil kummuteil ning naftaliinilõhnaga segatud isepärase toa-aroomina.

Käsikäes andmete korjamisega rahiidiliste laste kohta on Tartu ülikooli lastekliinik kogunud huvitavaid ja paljuütlevaid andmeid [1]) ka korteriolude kohta Tartus. Et uuritud on peamiselt emade nõuandepunkti hoolealuseid, kes kuu-

1) Andmeid on kogutud dr. R. Sinka tegelikul korraldusel 850 perekonna ja 850 korteri kohta, kus elab kokku 3707 inimest. Neist perekonnist elab ühetoalisis kortereis 534 perekonda ehk 62,8% uurituist, kahetoalisis 226 ehk 26,5%, kolmetoalisis 56 ehk 6,5%, neljatoalisis 20 = 2,3%, viietoalisis 11 ehk 1,2% ja kuuetoalisis 3 ehk 0,3% (vt. „Vaba Maa" 1924, nr. 65). Seega on keskmine toastus neis 1,5 ja keskmine elanikkude arv toas 2,8. Võrreldes keskmise toastuse ja keskmise elustuse planigramme (XXIV ja XXV) näeme, et iseloomustatud linnaosiseiks oleks just linna-ääris ja vähesel määral ka linnakehise perifeersed osad.

Tartu, lk. 298